

העונש הולם לא תמיד הולם

מתי רשאי בית המשפט להטיל עונש שלא במסגרת מתחם העונש הולם? על פי לשונו של החוק, סטייה מהמתחם מותרת מטעמי שיקום או הגנה על הציבור, אולם נראה כי יש לאפשר חריגים בשני מצבים נוספים: הסדרי טיעון ושיקולי צדק

אורן גזלי-אייל

ואחרים ומה היחס ביניהם, מצב שעמד בסתריה לעקרון החקיות ויצר שרירות רבה ופגיעה בעקרון השוויון. תיקון 113 קבע לראשונה מדרג ברור של שיקולים וסדר ברור לשקלתם: (1) קביעה המתחם – עקרון הלהימה נקבע כעיקרון המרנה בענישה. לפי סעיף 40 ב' לחוק העונשין, עיקרונו זהណעד להבטחה את "קיומו של יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה בניסיותיו ומידת העונש המוטל עליו". ואישמו של הנאשם ובין סוג ומידת העונש המוטל עליו". על בסיס עיקרונו זה נדרש בבית המשפט לקבוע את מתחם העונש הולם. (2) החלטה אם לסתות מהמתחם – בית

תיקון 113 לחוק העונשין (להלן: תיקון 113) קבע לראשונה הנחיות מפורטות לשופטים כיצד לגזר את הדין (ראו אורן גזלי-אייל, "tag מחיר העונשים", עורך הדין, גלילון נואר 2012, עמ' 88). עד לתיקון, ההנחהה החקיקתית היחידה לשופט הגוזר את הדין הייתה העונש המרבי שקבע המחוקק לעבירה או העונש המזרע שנקבע בצדיה. השيء קולים הקלאסיים לעונישה (גמול, הרתעה, שיקום ומנייעת יכולת), כמו גם שיקולים אישיים ודינוניים של הנאשם (מצבו האישי, מצב משפחתו, הקלות למי שהודה וכיו"ב), לא הוגדרו כלל בחקיקה אלא רק בפסקיקה. כמו כן לא נקבע מתי ישקלו שיקולים אלו

**הסדרי טיעון לא הסדרי
בתיקון 113 מכיוון שהסדרם
אמורה הייתה להיעשות בחוק
העסק בהסדרי טיעון. לפיכך
אין ללמידה משתייקת המחוקק
בנושא זה כי שונים המבחנים
לבחינות הסדרי טיעון**

פרופ' אורן גזלי-אייל, סגן הדיקן וראש המרכז לחקר פשיעה, משפט וחכונה בפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה

נסיבות חיו ועברו הפלילי. במאמרי "מתמחים לא הולמים – על עקרון הבדיקה בקביעת מתמח העונש והולם" ("משפטים על אחר" י 1 (2013) התמקד" תי בשלב הראשון בהליך גזירת הדין, והוא כיצד יש לקבוע את מתחם העונש ההולם.

רシימה קקרה זו עוסקת בשלב השני; מתי רשאי בית המשפט להטיל עונש שלא במסגרת מתחם העונש ההולם. על פי לשונו של החוק, סטייה מהמי נתפס כבלתי מטעמי שיקום או הגנה על הציבור. עם זאת, ישנו לדעתו חריגים נוספים לחובה לגזר את העונש במסגרת המתחם – הסדרי טיעון ושיקולי צדק – וביהם אתמקד ברשימה זו.

סטייה במסגרת הסדרי טיעון

בע"פ 1958/98 פלוני נ' מדינת ישראל פ"ד נז(1) 577 (2002) קבע בית המשפט העליון כי גם אם העונש שעליו הוסכם בהסדר טיעון אינו העונש הרואוי לפי מבחן החלטמה, יש לכבד את ההסדר אם התביעה ערכה איזון ראוי בין ההקללה שנייתה

המשפט נדרש לקבוע אם לסתות מתחם העונש ההולם מטעמי שיקום או הרחקה מן ה以色列. (3) בקביעת העונש במסגרת המתחם – בשלב זה נדרש בית המשפט להכריע איזה עונש ייגזר בתוך המתחם שנקבע. במקרה זה שוקל בית המשפט שיקולי הרתעה אישית או כלית כמו גם שיקולים אחרים שאינם קשורים בביצוע העבירה. בשיקולים הרלוונטיים לשלב השליishi נמנים החרטה של הנאשם, שייתוף הפעולה שלו עם הרשויות, הנזק שהעבירה גרמה לו,

בבואר שבע בדונו בסוגיה זו מושג בעניין גיאמי (ת"פ 18.2.13, מיום 02-02-5093, באר שבע) (מחוזי, באר שבע). לאחר חקיקת התקwon, השאלה היא כיצד יקבע, לאחר הקללה שניתנה לנ羞ם, אם הסדר מאZN כראוי בין הקללה שניתנה לנ羞ם לאינטראס הציבורי בהסדר. אפשרות אחת היא לקבע כי בית המשפט יבחן את הסדר הטיעון בתעלם מהתיקון, כפי שנעשה בעבר. כך נפסק בבית המשפט המחזוי בירושלים בעניין ابو חורטיה (ת"פ 17101-06-11) מיום 12.12.27, או תוך התחשבות עקרונית על הענישה הקבועים בתיקון ובעניין רוחנfeld (ת"פ 83481, ת"א) מיום 11-04-2013 (3.2.13). מחד גיסא מדובר בפרטון פשוט. מאידך גיסא, אם בית המשפט לא יבחן מה העונש שאמור היה להיות מוטל אלמלא הסדר, לא יהיה אפשר לדעת עד כמה הסדר מקל והאם מותקים איזון וראוי בין הקללה שהנשימים זכה לה ובין האינטראס הציבורי.

אפשרות שנייה היא לקבע את המתחם בלבד, ולבחון את היחס בין העונש המוסכם בהסדר ובין המתו. עמדתו של השופט אלאון אינפלד בעניין גיאמי שנזכר לעיל דומה לגישה זו. לדעתו "... אין חובה לרשות ולנקפק את מלאה המתווה המפורט בתיקון 113, שכן מילא אין העונש הנגזר נובע ממנו. די בכך שבית המשפט מסביר את החלטה לכבד הסדר, באיזון קצר בין השיקולים המונחים בסיסוד הסדר הטיעון, לבן תמצית העיר" כתו ביחס למתחם וסוג העונש המשוער אשר היה ניתן ללא הסדר על פי נסיבות המקורה". אולם גם גישה פשוטה ונוחה זו עשויה לעורר בעיות. למשל, יתכן מצב שבו הקללה הגלומה בהסדר גדלה מדי, אם ללא הסדר היה מוטל על הנשימים עונש הקרוב לרף העליון של המתחם, אולם היא עומדת במבחן האיזון אם העונש שראווי היה להטיל עליו אלמלא הסדר היה נמצא ברף המתחם.

על כן, לטעמי, במקרים שיש בהם ספק אם ההסדר עומד במבחן האיזון, מצווה כיום ביום בית המשפט לקבע הן את מתחם העונישה והן את העונש בתוך

לנשימים ובין התועלת הציבורית מעריכת ההסדר. במסגרת זו רשאי בית המשפט לשקל גם שיקולים שאינם קשורים לחומרת מעשה העבירה ולאשם, כגון הקשיים הצפויים בניהול המשפט, האינטרסים של נפגע העבירה והצורך לחסוך ממנה עדות וחקירות, האינטראס הציבורי שהשגת ראיות השיפוטי ובמאתבי התרבות והצורך לשיקול בזמן הנשימים ובקבלת אחוריותו למעשיו, החיסכון בזמן נסיפות להעמדת ערריינים נוספים לדין. שיקולים אלו, על פי החוק, אינם רלוונטיים בקביעת המתחם, בהיותם מוגדרים היום כ"נסיבות שאינן קשורות ביצוע העבירה".

לכארה, אם כן, הלכת פלוני עומדת בסתריה לתיקון 113. האם תיקון 113 ביטל את הלכת פלוני? לדעתנו התשובה היא בשלילה. הצעת החוק נדונה

במקביל להצעת החוק בעניין הסדרי טיעון, שאמורה הייתה להסדיר את היחס בין הסדרי הטיעון לשיקולי הענישה, ואשר הליכי החקירה בעניינה לא הסתיימו כיוון שהנכנת סיממה את כהונתה מוקדם מהצפו. בהצעת החוק בעניין הסדרי טיעון נקבע מפורשות כי המבחן שיחול על הסדרים לעונש הוא מבחן האיזון, וכי בית המשפט נדרש להנחות את עצמו בהתאם להסדר אלא אם הדבר יפגע מהותית בטור

בת ה;zיבור. מכאן שהסדרי טיעון לא הוסדרו בתיקון 113 מכיוון שהסדרתם אמורה הייתה להיעשות בחוק העוסק בהסדרי טיעון. לפיכך אין ללמידה מושך תיקת המחוקק בנושא זה כי שינוי המבחנים לבחינת הסדרי טיעון.

זאת ועוד, בשיטה הישראלית מושגות כמה-ציית מההרשעות בעקבות הסדרי טיעון המכילים גם הסכומות לעניין העונש. קשה להניח שהמחוקק ביקש לעשות רוויזיה כה משמעותית בהליך הפלילי ליפור אגב, בלי לכתחזק זאת מפורשות. לפיכך, גם לאחר התקwon יש לבחון את הסדרי הטיעון על פי מבחני הלכת פלוני. כך גם פסק בית המשפט המחזוי

במקרים שיש בהם ספק אם הסדר עומד במבחן האיזון מצווה כיום בית המשפט לקבע הן את מתחם העונישה והן את העונש בתוך המתחם שהוא נקבע אלמלא היה הסדר, על פי נסיבות שאינן הקשורות ביצוע העבירה

והמתמחם לעבירה מחייב עונש מאסר, הטלת מאסר תחיה בלתי צודקת (למשל במקרה שנדון בת� צפת) 2192-12-12 מדינת ישראל נ' מתאנס נדר). בדומה זאת, כאשר נאשמת גרמה ברשלנות קשה למומת של תינוקה ושל בן זוגה וכעת היא נדרשת כ厴רנשטיין יחידה לטפל בילדייה שנוטרו יתומים, עונש מאסר עשוי להיות בלתי צודק. דוגמה נוספת פת שנדונה בפסקה (ת"פ 21200-09-12) (חדרה) זריהן נ' מדינת ישראל היא מקרה שבו הנאשם שפצע את המתלוון הותקף על ידי המתלוון למח-רת, ונגרמה לו נזק קשה בתקיפה זו.

האם משפטית אפשר לבחיר בחירג של צדק אף שהחוק אינו מזכיר חrieg כזה? לדעתו, התשובה חיובית משני טעמים: ראשית, מקום שבו העונש בتوز המתחם מחמיידי מדי נוכחה הנسبות, הטל-טו תפגע בחירות החוק – היה ממאסר במידה העולה על הנדרש. על בית המשפט פט לפרש את החוק באופן שאינו פוגע מעבר לנדרש בזכות חוקתית זו. שנית, אם תתקבל העמדה שמותר לסתות מהמתמחם במסג' רת הסדר טיעון, הרי שאין מניעה לקבוע גם חrieg אחר, חשוב לא פחות, כדי למנוע עשיית אי-צדק.

חלק מבתי המשפט הציעו לענין משמעות רחבה לחrieg השיקום כתחליף לח-rieg מטעמי צדק למתחם הענישה; ראו למשל ת"פ (חיפה) 23887-02-13 מדינת ישראל נ' גידאן מיום 26.2.13, פסקה 8 לפסק הדין וההנפניות שם. לדעתו, הוראה העוסקת בשיקום אינה מתאימה לעניינו. הדוגמאות שהובאו לעיל אינן הקשורות לשיקומו של הנאשם.קשה, ولو בדוחך, להצדיק סטייה מטעמי השיקום בשתייהן. עדיף להודות בכנות כי כמו בעניין הסדרי טיעון קיים חrieg נסוף המותר בבית המשפט לסתות מהמתמחם, וזאת כאשר הטלת עונש בתוך המתחם תגרום לאי-צדק. בהמשך רואיו כי המחוקק יתן את דעתו לצורך לעגן את החריגים האמורים בחקירה כדי להבהיר את גבולותיהם.

המתמחם שהוא נקבע אלמלא היה הסדר, על פי נסויות שאינן קשורות בבחירה העבירה. לאחר מכן עליו להשוו את העונש המוסכם לה שצפוי היה להיות מוטל על הנאשם ללא ההסדר, כדי לבדוק מה מידת ההקללה שהנאשםזכה לה ולהכריע אם הקללה זו עומדת ב מבחן האיזון. כאשר יאשר טווח עונישה מסוים בדרך זו, יקבע בית המשפט בשלב השלישי את העונש המדויק בתוך הטוחה בהתחשב במולוא שיקולי העונישה כמו גם בהסדר הטיעון ובאינטרס הציבוריו שהוביל לערכתו.

СПІВІЯ МАСУМІ ЦДК

бі роботі швидкостів, якім зустрічаються унішія від суду, що має засудженого до смерті, а також від суду, який має засудженого до позбавлення життя, якщо вони не відповідають засудженню.

Coroners and Justice Act 2009

голова та міністр, який відповідає за всі питання, пов'язані з правом на суд та засудженім до смерті, а також за питаннями, пов'язаними з правом на суд та засудженім до позбавлення життя, якщо вони не відповідають засудженню.

125

Сторона А засудженому за засудженім до смерті, який відповідає за питаннями, пов'язаними з правом на суд та засудженім до позбавлення життя, якщо вони не відповідають засудженню.

Julian Roberts, Sentencing Guidelines in England and Wales: Recent Developments and Emerging Issues, 76(1) LAW AND CONT. PROB. 1, p. 11-12.

**חלק מבתי המשפט הציעו
להעניק משמעות רחבה
לחrieg השיקום כתחליף
לחrieg מטעמי צדק למתחם
הענישה, אלומם ההוראה
העוסקת בשיקום אינה
מתאימה לעניינו, ומקרים
שנדונו אינם קשורים
לשיקומו של הנאשם**

קוון 113 לא קבע חrieg כזה. מבחינה מסוימת נדרש יותר החrieg האמור במדיניות שבahn יש הנחיות לעונישה, ומתחם העונש נקבע על ידי גופו חיצוני (המכונה למשל נציגות לגזירת דין או מועצה לגזירת דין). בישראל נקבע המתחם על ידי השופט, ולכן לכארורה אין צורך בחrieg כזה. עם זאת, לדעתו, בית המשפט סמכות לסתות מהמתמחם לפחות מטעמי צדק, במקרים חריגים. יש מקרים שבהם המתחם שנקבע לפי חומרת העבירה יוצר עונש מופרז, מזיך ובלתי הוגן. למשל, כאשר נאשם ביצע עבירה שפגעה בעיקרו והוא תיראה אותו מושר-תק (לדוגמה, תאונת דרכים עקב נהיגה רשלנית),